

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма

**«Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас»
для закладів загальної середньої освіти**

(автори Гісем О.В., Мартинюк О.О.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»

наказ Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2021 року № 795
(у редакції наказу Міністерства освіти і науки від 10 серпня 2021 року № 898)

Модельна програма
«Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас»
(авт. Гісем О.В., Мартинюк О.О.)
Освітня галузь: громадянська та історична

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Представлену модельну програму складено до пропедевтичного курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти» громадянської та історичної освітньої галузі, що викладатиметься у 5 класі закладів загальної середньої освіти.

Предмет «Вступ до історії України та громадянської освіти» належить до адаптаційного циклу базової середньої освіти, що обумовлює його місце в системі шкільної громадянської та історичної освіти та серед інших навчальних предметів. Пропедевтичний курс має сприяти тому, щоб учні та учениці успішно адаптувалися до умов і вимог нового освітнього середовища, від початкової до базової середньої освіти. У зв'язку з цим важливістю набуває **наступність між початковою й базовою середньою освітою**, доступність вимог до обов'язкових результатів навчання учнів та учениць, урахування їхніх вікових психолого-педагогічних особливостей.

Зазначене вище обумовлює визначення **мети** вивчення навчальної дисципліни «Вступ до історії та громадянської освіти» — розвиток почуття власної гідності й самоідентичності учнівства через осмислення минулого, сучасного та взаємозв'язку між ними, усвідомлення підлітками своєї належності до українського народу й держави Україна, формування в учнівської молоді активної громадянської позиції, заснованої на засадах патріотизму, цінностей демократії, прав і свобод людини. Крім того, курс покликаний формувати здатність до практичної діяльності, творчого втілення набутих компетентностей у повсякденному суспільному житті.

Завдання курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти» визначені відповідно до вимог до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі, розміщених у додатку 18 до

Державного стандарту базової середньої освіти з урахуванням особливостей адаптаційного циклу, і відображають зміст компетентнісного потенціалу, на формування якого вони спрямовані.

Під час реалізації програми здобувачі освіти мають формувати на відповідному віковому рівні такі **ключові компетентності**:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчатися впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності;
- культурна компетентність;
- підприємливість і фінансова грамотність.

Предметні компетентності:

— **хронологічна компетентність** — уміння орієнтуватися в історичному часі, встановлювати близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язки, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни і тяглість життя суспільства;

— **просторова компетентність** — уміння орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і природного довкілля;

— **інформаційна компетентність** — уміння працювати з джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їх надійність, виявляти і критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел;

— **логічна компетентність** — уміння визначати та застосовувати теоретичні поняття для аналізу й пояснення історичних подій і явищ, ставити запитання та шукати відповіді, розуміти множинність трактувань минулого та зіставляти різні його інтерпретації;

— **аксіологічна компетентність** — уміння формулювати оцінку історичних подій та історичних постатей, суголосну до цінностей та уявлень відповідного часу або відповідної групи людей, осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

В основу формування компетентностей учнів та учениць покладено:

— досвід учнів та учениць як здобувачів освіти;

— потреби учнів та учениць, що мотивують до навчання;

— знання та вміння учнів та учениць, набуті в освітньому середовищі (у школі, родині) та соціальних ситуаціях.

Уміння, **наскрізні** для всіх ключових і предметних компетентностей:

— читати з розумінням;

— висловлювати власну думку усно й письмово;

— критично та системно мислити;

— творити;

— проявляти ініціативу;

— логічно обґрунтовувати позицію;

— конструктивно керувати емоціями;

— оцінювати ризики;

— приймати рішення;

— розв'язувати проблеми;

— співпрацювати з іншими.

Очікувані результати наприкінці розгляду курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти» полягають у формуванні первинного уявлення про те, як:

- мислити історико-хронологічно, орієнтуючись в історичному часі, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами та процесами, діяльністю людей і її результатами в часі, визначати зміни та тривалість у житті суспільства;
- мислити геопросторово, орієнтуватися в соціально-історичному просторі, виявляти взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури та навколишнього природного середовища;
- мислити критично, працювати з різними джерелами інформації та формулювати історично обґрунтовані запитання;
- мислити системно, виявляти взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох;
- розуміти множинність трактувань минулого й сучасного та зіставляти їх інтерпретації;
- усвідомлювати власну гідність, реалізувати власні права і свободи, поважати права й гідність інших осіб, виявляти толерантність, протидіяти проявам дискримінації;
- дотримуватися демократичних принципів, конструктивно взаємодіяти з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою та суспільством, долучатися до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем;
- усвідомлювати необхідність утвердження верховенства права й дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Пріоритетами курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти» визначено:

- антропоцентризм;
- громадянська відповідальність і відповідна до неї практика поведінки;
- уявлення про толерантність як основу співжиття людей у будь-якому соціумі;
- дотримання засад міжгалузевої і міжпредметної інтеграції під час розкриття змісту.

Програма ґрунтується на таких **ціннісних орієнтирах**, як гідність і повага до особистості, ідентичність, цілісний світогляд, гармонійний розвиток, доброчесність, співпраця, самостійність, плекання любові до рідного краю, української культури, активна громадянська позиція.

Основна частина програми поділена на три складові: очікувані результати навчання, зміст навчального предмета й види навчальної діяльності. Також наведені орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт як доповнення до видів навчальної діяльності. Перша складова містить орієнтовні результати навчання в поєднанні того, що необхідно знати, розуміти й уміти учням та ученицям для формування в них компетентнісного потенціалу і наскрізних умінь відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти. Друга складова включає зміст навчального предмета, структурно поділений на шість розділів. Третя складова містить орієнтовні приклади навчальної діяльності відповідно до сучасних педагогічних уявлень про види навчальної діяльності. Її призначення — зорієнтувати вчителя/вчительку, а не нав'язати, що і як робити.

Структура курсу

Вступ.

Розділ I. Людина, природа, суспільство та історія.

Розділ II. Людина як особистість і особа. Громадський простір. Спільноти людей.

Розділ III. Дослідження суспільства та історії. Інформація. Історичні джерела.

Розділ IV. Історія як наука і навчальний предмет. Історичне мислення.

Розділ V. Орієнтування в історичному часі та просторі.

Розділ VI. Права людини і громадянина. Демократія.

У програмі немає розподілу навчальних годин за розділами. Учитель/вчителька самостійно визначає тривалість опрацювання того чи іншого розділу. Автори намагалися рівномірно розподілити навчальний матеріал за семестрами. На кожен семестр припадає три розділи. Наприкінці вивчення кожного розділу передбачено узагальнення і тематичний контроль, форму якого обирає вчитель/вчителька. Програма побудована в такий спосіб, що вчитель/вчителька має можливість самостійно доповнювати зміст відповідними персоналіями та краєзнавчим матеріалом.

Основними шляхами реалізації програми курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти» доцільно визначити застосування широкого спектра активних та інтерактивних методів навчання, сприяння тому, щоб учні та учениці були не об'єктами, а суб'єктами навчального процесу. Натомість не слід ігнорувати і традиційні методи навчання: коментоване читання навчальних текстів, переказ окремих сюжетів, зв'язна розповідь тощо. Це дозволить зберегти наступність між методами навчання в початковій і базовій ступенях освіти.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Вступ		
• Розуміти, що і як вивчатиметься в курсі «Вступ до історії України та громадянської освіти»; • усвідомлювати, для чого вивчатиметься курс «Вступ до історії України та громадянської освіти»; • уміти використовувати терміни й поняття «історія України», «громадянська освіта»; • уміти знаходити потрібну інформацію в підручнику	Мета, головні завдання, особливості курсу. Знайомство з підручником	Орієнтовні приклади Фронтальна робота • Пояснення вчителя/вчительки; • розв'язання пізнавальних завдань усіма учнями та ученицями. Групова робота • Знайомство учнівських пар з особливостями побудови підручника та надання відповідей на запитання
Розділ І. Людина, природа, суспільство та історія		
• Виявляти прояви впливу діяльності людини на навколишнє	Людина. Унікальність та неповторність кожної людини.	Орієнтовні приклади Фронтальна робота

середовище; • знати, що таке історія та в чому полягає її багатоманітність; • розуміти поняття, ознаки й складники культури суспільства, особливості української культури, найважливіші українські звичаї і традиції; • розуміти взаємозалежність природи, суспільства та його історії, зв'язок природних потреб людей із подіями їхнього життя, станом суспільства в минулому й сьогодні; • усвідомлювати зміст викликів, що висуває різне природне середовище до людини й суспільства; • використовувати терміни й поняття «людина», «природа», «історія», «суспільство», «навколишнє середовище», «діяльність людини», «культура», «різноманітність»; • формулювати запитання щодо	Залежність життя людини від природи. Вплив географічного положення, клімату, доступу до природних ресурсів на спосіб життя і світогляд людей. Вплив діяльності людини на навколишнє середовище. Суспільство. Групи (спільноти) у суспільстві та їх види. Різноманітність у природі і суспільстві. Життя людини в громаді. Взаємозалежність та співпраця. Солідарність. Взаємна довіра. Гармонізація людських стосунків. Зв'язок між поглядами та потребами людей з подіями їхнього життя, станом суспільства. Що таке історія людини та історія суспільства. Моя історія. Багатоманітність історії. Як описати себе та інших осіб за різними ознаками (інтереси, світогляд тощо). Культурне різноманіття України і світу.	• Пояснення вчителя/вчительки, що супроводжується коментованим читанням підручника та додатковим роз'ясненням ключових понять; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань під керівництвом учителя/вчительки для визначення суспільних груп; • дидактичні ігри. Групова робота • Взаємодія пар або малих груп учнів та учениць під час виконання колективних або індивідуальних завдань. Індивідуальна робота • Наведення прикладів впливу географічного середовища, клімату й доступу до природних ресурсів на спосіб життя й світогляд людей; • підготовка виступу на тему «Як я бережу та охороняю довкілля»; • презентація з використанням краєзнавчого матеріалу на тему «Які проблеми в житті людини й суспільства висуває природне

можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства загалом, його окремих груп або представників; • наводити приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище; взаємодії людини і природи; дій, спрямованих на збереження навколишнього середовища; • обґрунтовувати унікальність та неповторність кожної людини; • детально описувати й характеризувати себе та інших осіб за різними ознаками (інтереси, світогляд тощо); • адаптувати свою поведінку до певних ситуацій, зважаючи на набутий досвід; • аргументувати власну позицію щодо захисту навколишнього середовища; • розрізняти процеси, які впливають на життя людини	Культурні відмінності. Виявлення забобонів. Ситуації морального вибору. Українська культура, українські традиції та звичаї	середовище України?»; • підготовка міні-дослідження «Яким чином я залежу від природи і суспільства»
<i>Узагальнення до розділу. Тематичний контроль</i>		

Розділ II. Людина як особистість і особа. Громадський простір. Спільноти людей

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
• Знати, у чому полягають характеристики людини як особистості та особи; • розуміти, що таке гідність людини та право людини на особистий простір (приватність); що таке громадський простір і яким є його значення для суспільства; • знати, які об'єкти належали/належать до громадського простору в минулому й сучасності; • знати зміст основних правил, визначених суспільством щодо об'єктів громадського простору та способів залучення до його формування; • усвідомлювати себе як неповторну особистість, наділену гідністю; • розуміти, як із повагою ставитися до особистого простору людини;	Людина як особистість і особа. Людина як дійова особа історії. Історична особа. Гідність людини. Співпереживання. Право людини на особистий простір (приватність) і право інших осіб на це. Повсякдення людини в минулому та сучасності. Як людина визначає свою належність до різних спільнот. Людські спільноти в минулому та сучасності. Родина і громада в житті людини. Країна, держава, громадянство України. Патріотизм. Правила, яких необхідно дотримуватися в різних спільнотах	Орієнтовні приклади Фронтальна робота • Пояснення вчителя/вчительки; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • дидактичні ігри. Групова робота • Взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час виконання колективних або індивідуальних завдань; • створення постерів щодо облаштування громадського простору. Індивідуальна робота • Складання переліку правил, яких потрібно дотримуватися в одному з об'єктів громадського простору (на вибір учня/учениці); • складання (усно або письмово) опису громадських об'єктів минулого й сучасності

• усвідомлювати, що означає бути відповідальним громадянином/ громадянкою України; • розуміти, як людина своєю діяльністю впливає на різні спільноти й державу; • знати, яких правил необхідно дотримуватися в різних спільнотах; • розрізняти відмінності між громадським та особистим; • розуміти, чим важливий для людини громадський простір і чому необхідне забезпечення його доступності; • використовувати терміни й поняття «особистість», «особа», «гідність», «співпереживання», «емоції», «особистий простір», «громадський простір»; • пояснювати значення громадсько-політичних понять за допомогою вчителя/вчительки; • розрізняти тексти соціального та історичного змісту; • ставитися з повагою до гідності		

інших осіб; • виявляти співпереживання у стосунках з іншими; • адаптувати свою поведінку до нових ситуацій, зважаючи на набутий досвід; гнучко й конструктивно взаємодіяти з новими людьми; • визначати негативні емоції та застосовувати способи їх опанування та реакції на них; • описувати свою належність до різних спільнот; • пристосовувати свою поведінку до правил, що існують у різних спільнотах; • описувати деякі соціокультурні практики спільнот, до яких належить учень/учениця, і порівнювати з іншими (уподобання в їжі, способи привітання та звернення до людей, формули ввічливості тощо); • визначати закономірність розвитку суспільних процесів		
<i>Узагальнення до розділу. Тематичний контроль</i>		

Розділ III. Дослідження суспільства та історії. Інформація. Історичні джерела

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
• Знати, що таке інформація, історичні джерела та якими є їхні види, як змінювалися способи нагромадження й пошуку інформації впродовж розвитку суспільства; • розуміти, у чому полягають і як застосовуються наявні способи нагромадження й пошуку інформації; • усвідомлювати, чим розрізняються факт і судження; • використовувати терміни й поняття «усні джерела», «речові джерела», «археологія», «музейний предмет», «писемні джерела», «аудіовізуальні джерела», «історичні джерела», «артефакт», «літопис», «експонат», «експозиція», «музей», «архів», «міф», «легенда», «пам'ятка», «пам'ятник», «аналіз інформації», «достовірність», «факт», «судження»,	Як вивчати суспільство та історію. Інформація та її види. Історичні джерела та їхні види (матеріальні/нематеріальні, текстово-візуальні тощо). Способи нагромадження та пошуку інформації в різні часи. Виявлення та аналіз джерел. Робота археологів. Місця, де зберігають історичні джерела та інформацію (архіви, бібліотеки, музеї, медіатеки тощо). Текст та медіатекст. Використання пошукових систем для отримання інформації. Аналіз історичної та іншої інформації. З'ясування достовірності історичної та суспільної інформації. Відмінності факту і судження. Ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні предмети) та ілюстративний матеріал із певним історичним	Орієнтовні приклади Фронтальна робота • Пояснення вчителя/вчительки; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • дидактичні ігри; • відвідання музеїв (як фактично, так і віртуально). Групова робота • Взаємодія учнів та учениць під час виконання вправ на розрізнення видів історичних джерел або добирання джерел для опису історичних подій, явищ та процесів. Індивідуальна робота • Виконання вправ із добирання інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • визначення ознак музейного експонату (артефакту) під час екскурсії до музею та опис експонату

«систематизація»; • розрізняти джерела інформації за видами (матеріальні/нематеріальні, первинні/вторинні, текстово-візуальні тощо); • добирати інформацію за заданими критеріями та використовувати для цього рекомендовані пошукові системи; • розрізняти тексти історичного й соціального змісту, виокремлювати в них основне і другорядне та формулювати запитання різних видів до тексту, медіатексту та візуальних джерел; • застосовувати критерії визначення достовірності інформації; • розпізнавати прояви маніпулювання інформацією; • визначати ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (у	періодом (у межах теми). Систематизація соціальної та історичної інформації. Розрізнення історико-культурних пам'яток, осіб, соціальних об'єктів та явищ за певними ознаками	(артефакту), який сподобався; • добирання та оцінка джерела для опису історичних подій, явищ, процесів і діяльності людей; • витлумачення події, явища, процесу минулого й сучасного та формулювання судження або припущення за джерелами інформації; • за допомогою рекомендованих пошукових систем добір інформації про певну подію (визначається вчителем/вчителькою), здійснення аналізу інформації про визначену подію за інформаційними джерелами

межах теми); • порівнювати однотипні пам'ятки історії, природи та культури й пояснювати їх значення; сформулювати висновок, судження на основі наведених фактів; визначати придатність отриманої інформації для добору аргументів за допомогою вчителя/вчительки; • описувати та характеризувати за певним алгоритмом пам'ятки природи, історії та культури; • послідовно викладати інформацію, будуючи виступ із дотриманням структури; • виявляти розбіжності в тлумаченнях минулого та сучасності на конкретних прикладах; • застосовувати критерії визначення достовірності інформації й на конкретних прикладах розпізнавати спроби маніпулювання інформацією; • добирати приклади, які розкривають зміст терміна або		

поняття в межах однієї теми; • правильно використовувати для розкриття питання інформацію з різних джерел; • аргументувати власну позицію щодо тієї чи іншої інформації		
<i>Узагальнення до розділу. Тематичний контроль</i>		
Розділ IV. Історія як наука і навчальний предмет. Історичне мислення		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
• Знати, що вивчає історія України і чому вона є складовою європейської та світової (всесвітньої) історії; • знати видатних українських істориків, їхніх внесок у дослідження історії України; • розуміти, яку роль відіграє людина в історії; у чому полягає історичне мислення; як історики виявляють і передбачають суспільні (історичні) зміни; • усвідомлювати зміст чинників, від яких залежить життя людини й суспільства;	Вивчення людини як соціальної істоти. Гуманітарні науки. Історія як наука і навчальний предмет. Роль людини в історії. Історичні факти, події, явища та процеси. Історія України — складова європейської та світової (всесвітньої) історії. Видатні українські історики (М. Костомаров, В. Антонович, М. Грушевський, Д. Яворницький). Історичне мислення. Зв'язок між подіями. Причини, привід, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів. Присутність минулого в сучасному громадському просторі	Орієнтовні приклади Фронтальна робота • Пояснення вчителя/вчительки; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань для розвитку історичного мислення; • дидактичні ігри. Групова робота • Взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час визначення місця й ролі історичної науки в суспільстві; • практична робота з історичними джерелами. Індивідуальна робота

• розрізняти спільне й відмінне в історії як науці та навчальному предметі; • розрізняти природні, економічні, політичні, соціальні, технологічні та культурні зміни в житті людини й суспільства в минулому та сьогоденні; • використовувати терміни й поняття «гуманітарні науки», «історія», «історичні факти, подія та процес», «історичне явище», «всесвітня історія»; • встановлювати причину, привід, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів; • наводити приклади історичних пам'яток, проявів минулого в топоніміці, лексиці, фольклорі, соціальних практиках; • наводити приклади впливу природних, економічних, політичних, соціальних технологічних і культурних змін на життя людини й суспільства в	(історичні пам'ятки, топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо). Виявлення й прогнозування суспільних (історичних) змін. Залежність життя людини й суспільства від природних змін, науково-технічних винаходів і соціальних обставин	• Виконання вправ із визначення причин, приводу, результату й наслідків історичної події, явища або процесу; • наведення прикладів історичних пам'яток, проявів минулого в топоніміці, фольклорі, лексиці, соціальних практиках; • написання листа до уявного друга/подруги в іншій країні з розповіддю про те, що вивчатиметься з історії України; • складання переліку порад для того, хто прагне добре оволодіти історичним мисленням

минулому та сьогоденні; • послідовно викладати інформацію, будувати виступ із дотриманням певної структури; • виокремлювати головне і другорядне в тексті		
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль		
Розділ V. Орієнтування в історичному часі та просторі		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
• Знати, як відбувається відлік часу в історії; • розуміти, як розташувати події в хронологічній послідовності; • знати, що таке історична карта та яку інформацію можна за нею отримати; • розуміти відмінності одиниць вимірювання історичного часу (рік — століття — тисячоліття — ера) і співвідносити їх; • розуміти, як встановлюється одночасність, тривалість і віддаленість подій; • уміти працювати з історичною	Вивчення минулого як подорож у часі. Календарний та історичний час. Як відбувається відлік часу в історії (робота з лінією часу). Системи літочислень. Хронологічна послідовність подій (на прикладі історії України). Одночасність, тривалість і віддаленість подій. Періодизація всесвітньої історії та історії України. Географічний та історичний простір. Людина у просторі життєдіяльності. Зміни в уяві простору протягом історії. Карти та картосхеми. Історична карта як джерело	Орієнтовні приклади Фронтальна робота • Пояснення вчителя/вчительки супроводжується роботою з картографічним матеріалом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань на орієнтацію в історичному і географічному просторі; • дидактичні ігри. Групова робота • Взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час виконання вправ з орієнтування в історичному просторі та деяких

картою; • розкривати перебіг історичних подій, використовуючи карту та інші джерела інформації; • будувати лінію часу, встановлювати за нею послідовність, тривалість і віддаленість історичних подій, явищ та процесів; • розрізняти системи літочислення, пояснювати їх на прикладах; • розташовувати події в хронологічній послідовності й створювати хронологічну таблицю; • використовувати поняття й терміни «хронологія», «період (епоха)», «тисячоліття», «століття», «історична періодизація», «історична карта», «картосхема», «контурна карта», «історико-географічний регіон», «територіальні межі», «державний кордон», «простір життєдіяльності»; • виокремлювати основні елементи історичної карти та	інформації. Основні елементи історичної карти (сталі та змінні об'єкти). Робота з історичною картою (на прикладах карт з історії України різних періодів), порівняння інформації. Географічне розташування природних і соціальних об'єктів на історичній карті. Орієнтація об'єктів щодо сторін світу та суб'єкта спостереження. Співвідношення даних карти з іншими джерелами інформації. Моє місто, селище, село на історичній карті	проявів історичного мислення. Індивідуальна робота • Робота з лінією часу; • виконання хронологічних задач, у яких потрібно: співвіднести рік — століття — тисячоліття — еру; встановити тривалість і віддаленість подій; розмістити події на лінії часу та за допомогою неї визначити послідовність подій; виконати завдання з визначення співвіднесення різних подій; • робота з атласом та контурною картою: знайти й позначити місцевість, де проживає або народився(-лася) учень/учениця; указати межі Української держави в різні періоди її існування

пояснювати їх значення; • розрізняти сталі та змінні об'єкти карти; • визначати орієнтацію об'єктів щодо сторін світу, суб'єкта спостереження; • зіставляти інформацію, отриману з історичної карти та інших джерел, і створювати уявлення про історичну подію; • визначати на карті розташування культурно-історичної пам'ятки або місце, де відбулася певна подія; • позначати розміщення об'єктів, визначати відстань, прокладати маршрути на історичній карті		
Узагальнення до розділу. Тематичний контроль		
Розділ VI. Права людини і громадянина. Демократія		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
• Знати основні права людини, зокрема дитини, механізми їх реалізації та захисту; • протидіяти та запобігати проявам дискримінації та утисків,	Права людини. Права дитини. Конституційні права та обов'язки громадянина. Необхідність захисту прав людини і громадянина та дотримання обов'язків	Орієнтовні приклади Фронтальна робота • Пояснення вчителя/вчительки; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань;

зважаючи на те, що всі люди різні; • знати визнані стандарти доброчесної поведінки; • усвідомлювати важливість поваги до прав людини в суспільстві; • розуміти причини, прояви та наслідки культурного різноманіття в сучасній Україні; • усвідомлювати необхідність протидії утискам, насиллю (булінгу), проявам нерівності або несправедливості; небезпеку замовчування порушень прав людини; • використовувати терміни й поняття «права людини», «права дитини», «громадянин», «дискримінація», «булінг»; • правильно діяти у випадку порушення прав дитини; • визнавати відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей або перешкоджає здійсненню їхніх прав;	громадянина. Протидія порушенню й замовчуванню порушенням прав людини і громадянина. Рівність та недискримінація: часова та просторова перспектива, її культурний вимір. Повага до різноманіття серед людей. Протидія утискам, насиллю (булінгу), проявам нерівності або несправедливості. Демократія: принципи та механізми (на історичних прикладах). Суспільна цінність механізмів демократії. Участь у розв'язанні проблем різних спільнот з урахуванням інтересів їхніх представників. Стандарти доброчесної поведінки. Громадянська відповідальність, виховання пошани до рідної країни і свого народу, гідності та патріотизму, поваги до української історії та культури	• дидактичні ігри. Групова робота • Взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час обговорення реальних або вигаданих історій, пов'язаних з утисками, насильством (булінгом), проявами нерівності або несправедливості. Індивідуальна робота • Виконання творчих домашніх завдань. Наприклад: 1. Перегляньте та проаналізуйте перелік прав дитини. Висловіть пропозиції, якими правами їх слід доповнити. Поясніть доцільність та необхідність своїх пропозицій. 2. На основі інформації від батьків (бабусь і дідусів, інших родичів) підготуйте повідомлення (міні-проект) про застосування принципів та механізмів демократії в реальному житті

• аргументувати власну позицію щодо конкретних життєвих ситуацій;• застосовувати механізми розв'язання конфліктних ситуацій;• переконувати інших у перевагах поведінки, заснованої на повазі до прав людини та її гідності;• обґрунтовувати необхідність захищати право людини і громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина;• наводити приклади протидії порушенням прав людини, етнічного, релігійного, культурного та іншого різноманіття в Україні та світі в минулому або сьогоденні;• висловлювати власне судження про цінність для суспільства культурного різноманіття, виявляти зацікавленість переконаннями інших людей та взаємодіяти з ними;• наводити приклади дискримінації, булінгу, їхні наслідки для людини та групи, до якої вона належить, і пропонувати шляхи їх		

ПОДОЛАННЯ; • вирізняти прояви «мови ворожнечі»; • конструктивно реагувати на випадки утисків, насилля, проявів нерівності або несправедливості, не замовчуючи їх; • аналізувати й оцінювати роботу самоврядування закладу освіти та обстоювати справедливість у його середовищі; • дотримуватися принципів академічної доброчесності; • брати участь у розв’язанні проблем різних спільнот, беручи до уваги інтереси їхніх представників		
<i>Узагальнення до розділу. Тематичний контроль</i>		
<i>Узагальнення до курсу. Основні знання та уявлення, набуті впродовж вивчення предмета «Вступ до історії України та громадянської освіти»</i>		